

MỘT NGƯỜI HÀ NỘI

(NGUYỄN KHẢI)

I – BÀI TẬP

1. Anh (chị) hiểu thế nào về nhan đề *Một người Hà Nội* ?

2. Theo anh (chị), cách sống của bà Hiền có điểm gì đáng chú ý ?

3. Bài tập nâng cao, sách giáo khoa, trang 83.

4. Anh (chị) nghĩ thế nào về lời bình luận sau đây của người kể chuyện :
"Cô đã yếu nhiều, đã già hẳn, ngoài bảy mươi rồi còn gì, nhưng cô vẫn là người của hôm nay, một người Hà Nội của hôm nay, thuần túy Hà Nội, không pha trộn" ?

5. Tác phẩm đem đến cho anh (chị) cảm nhận gì về nét đẹp riêng của đất kinh kì – Hà Nội ?

6. Hãy chỉ ra một số nét đặc sắc trong nghệ thuật trần thuật của tác giả.

II – GỢI Ý GIẢI BÀI TẬP

1. Được đưa vào tập truyện *Hà Nội trong mắt tôi*, nhan đề tác phẩm *Một người Hà Nội* hàm chứa hứng thú khám phá của tác giả về tính cách, lối sống người Hà Nội. Cũng là công dân Việt Nam nhưng người Hà Nội là người của mảnh đất đặc biệt – đất kinh kì – nên nhất định họ phải có những nét riêng. Tên tác phẩm gợi một biểu tượng về Hà Nội. Điều này có tác dụng kích thích trí tò mò, sự hứng thú ở người đọc. Ứng chiếu với phần cuối tác phẩm, tác giả gọi bà Hiền là "một hạt bụi vàng" của Hà Nội, ta sẽ thấy rõ hơn chủ đề triết luận của tác giả.

2. Cách sống của bà Hiền nhìn chung rất độc đáo, có điều sự độc đáo đã trở thành giản dị, tự nhiên, là sản phẩm của một ý thức văn hoá chứ không phải cái độc đáo cố ý để diễn, để khoe (biểu hiện qua cách lựa chọn hôn nhân, cách dạy con, cách tổ chức cuộc sống gia đình, cách giao tiếp, ứng xử với người xung quanh và thái độ tỉnh táo trước những biến thiên của thời thế). Đó là lối sống đẹp ;

có chiều sâu văn hoá và sự trải nghiệm, chiêm nghiệm ; có nguyên tắc nhưng không cứng nhắc mà biết dung hoà, uyển chuyển. Cần chỉ ra và thuyết minh rõ một số điểm được cho là đáng chú ý. Ví dụ :

– Luôn ý thức về tư cách "người Hà Nội". Người Hà Nội là người dân thủ đô, mảnh đất ngàn năm văn hiến, nơi lắng kết, hội tụ những tinh hoa văn hoá, là đại diện xứng đáng cho cả nước. Bà Hiền nhắc con cháu : "Chúng mày là người Hà Nội thì cách đi đứng, nói năng phải có chuẩn, không được sống tùy tiện, buông tuồng". Cách sống của bà toát lên cái kĩ lưỡng, lịch lãm và sang trọng.

– Đề cao lòng tự trọng, coi đó là nguyên tắc hành xử cao nhất của con người. Ở bà Hiền, lòng tự trọng gắn liền với ý thức trách nhiệm của một công dân yêu nước, một bản lĩnh cá nhân mạnh mẽ có khả năng vượt lên trên cái nhất thời, các thói thường để đạt đến cái vững bền theo niềm tin riêng của chính mình.

– Bà Hiền là một người yêu và tự hào về Hà Nội, thiết tha với việc nuôi dưỡng, bảo tồn và phát huy những nét văn hoá Hà Nội trong cuộc sống hiện đại hôm nay.

3. Quan niệm nghệ thuật về con người là một trong những yếu tố then chốt quy định những nguyên tắc sáng tạo của nhà văn trên trang viết. Văn học Việt Nam suốt thời kì kháng chiến chống thực dân Pháp và đế quốc Mĩ đã chủ yếu trình bày con người từ nhân quan giai cấp, lấy lợi ích giai cấp làm tiêu chuẩn soi ngắm con người (các tác phẩm *Vợ chồng A Phủ*, *Đồi mật*, *Rừng xà nu*, *Mảnh trăng cuối rừng*, *Những đứa con trong gia đình*,... là ví dụ tiêu biểu). Qua chân dung bà Hiền, Nguyễn Khải đề xuất một tiêu chuẩn thẩm mĩ mang quan niệm riêng của ông về con người mà ông gọi là "một người Hà Nội". Bà Hiền được tô đậm ở bản lĩnh cá nhân, ở nét lịch lãm, sang trọng trong ứng xử, ở ý thức tự trọng. Bà như biểu tượng của văn hoá Hà Nội – kinh kì. Nguyễn Khải đã đặt nhân vật vào nhiều mối quan hệ (gia đình, bè bạn, dân tộc, môi trường tự nhiên và thời thế,...) để soi ngắm nhân vật từ nhiều chiều. Vẻ đẹp của "một người Hà Nội" toát lên từ điểm nhìn thế sự, hướng tới khẳng định con người ở góc độ văn hoá. Như vậy, tác phẩm này chứa đựng quan niệm mới mẻ của nhà văn về con người so với văn học Việt Nam mấy thập kỉ trước.

4. Lời bình luận của tác giả hướng đến mấy ý chính sau :

– Khẳng định sức sống bền vững của các giá trị văn hoá mang nét đẹp Hà Nội và niềm thiết tha gìn giữ chúng cho hôm nay và ngày mai.

– Niềm cảm phục, say mê của tác giả trước một bản lĩnh văn hoá : biết thích ứng với thời thế nhưng luôn bảo vệ tín niệm riêng, "không pha trộn", không đánh mất mình, như thế cũng có thể hiểu là tác giả chống lại mọi sự pha tạp, lai căng.

Lời bình luận cho thấy khá rõ *cái tôi* tác giả.

5. Nét đẹp riêng của đất kinh kì – Hà Nội biểu hiện ở cả cảnh sắc và con người :

– Có những cảnh sắc đặc trưng cho Hà Nội như những ngày sắp Tết (trời rét, mưa rây lá lướt), cây si cổ thụ ở đền Ngọc Sơn, khung cảnh phòng khách nhà bà Hiền. Vẻ cổ kính, trang nhã và tiết trời se lạnh có mưa bụi là nét riêng của không gian Hà Nội.

– Người Hà Nội là người có ý thức tự trọng, sống có bản lĩnh, khôn ngoan nhờ hiểu biết và coi trọng các giá trị văn hoá. Lối sống của người Hà Nội tinh tế, lịch lãm, sang trọng (cách bài trí phòng khách nhà bà Hiền, cách bà Hiền uốn nắn nét ăn uống, chào hỏi cho các con, hình ảnh bà già tóc bạc đang lau chùi chiếc bát cổ dùng cắm hoa thủy tiên, những suy ngẫm của bà về quy luật vận hành trong tự nhiên,...). Hình ảnh những bữa ăn cuối tuần mà gia đình bà Hiền mời bạn bè, tiếng kêu dây xúc động của Tuất ("tiếng của mẹ mình đấy") như một hoài niệm đẹp đẽ, một so chiếu ngầm cảnh báo trước lối sống thực dụng của một số người Hà Nội thời kinh tế thị trường.

6. Một số nét đặc sắc trong nghệ thuật trần thuật của tác giả :

– Ít miêu tả, chủ yếu là kể. Kể bằng quan sát, phân tích và bình luận. Đọc tác phẩm có cảm giác tác giả đang nghĩ về câu chuyện, nói về câu chuyện hơn là thuật kể thông thường.

– Yếu tố tự truyện rất đậm trong *cái tôi* tác giả, tăng cảm giác tin cậy cho câu chuyện và tăng tính đối thoại dân chủ với người đọc.

– Ngôn ngữ sắc sảo, giàu tính trí tuệ, uyên bác, giọng văn linh hoạt, lúc trầm lắng chiêm nghiệm, khi hóm hỉnh, tự trào, lúc sôi nổi nhiệt hứng đối thoại.